

САЩ И ПОЛИТИКАТА НА НАЦИОНАЛНО ЕДИНСТВО В ИТАЛИЯ (ЮНИ 1946 — МАЙ 1947)

ДОРА БЕЛОРЕЧКА

Рецензент: *Румен Генов*

Редактор: *Милен Семков*

*Дора Белоречка. США И КОНЕЦ ПОЛИТИКИ НАЦИОНАЛЬНОГО ЕДИНСТВА В ИТАЛИИ
(ИЮНЬ 1946 — МАЙ 1947 ГГ.)*

Конец второй мировой войны приводит к изменению соотношения сил в мире в пользу социализма, в результате чего США направляет свою политику на ликвидацию революций в народно-демократических государствах и устранение коммунистических и других демократических сил из правительств западно-европейских стран, в том числе и в Италии. Главной политической целью американских правящих кругов становится устранение левых сил из итальянского правительства и политическое обзавывание страны американским империализмом.

Период с 2 июня 1946 по 30 мая 1947 — это время, когда совместная акция США и итальянской христианско-демократической партии, направленная против левицы в Италии, принимает оперативный характер. В январе 1947 г. премьер-министр Алчиде де Гаспери совершает „историческую“ поездку в Соединенные Штаты, где получает экономическую и, прежде всего, политическую поддержку, позволяющую ему ликвидировать политику национального единства в Италии.

Так осуществляется судьбоносный „американский выбор“ для Италии, включающий страну в глобальную стратегию холодной войны Вашингтона.

*Dora Belorechka. U. S. A. AND THE END OF THE POLISY OF NATIONAL UNITY IN
ITALY (JUNE 1946 MAY 1947)*

The end of the Second World War changed the balance of the powers in the world in favour of socialism, which directed the policy of the U. S. A. to the liquidation of the revolution in the popular democratic countries and the removal of the communist and the other democratic forces from the government of the West European countries, including Italy. The principal political aim of the American government circles became the elimination of the leftist forces from the Italian Government and the political commitment of the state with American imperialism.

The period from the 2nd of June, 1946 to the 30th of May, 1947 was the time when the joint actions of the U. S. A. and the Italian Christian-Democratic Party, directed against the lefturing forces in Italy, took an operative character. In January 1947 Prime Minister, Alcide de Gasperi, undertook his „historical“ visit in the United States where he received economic and, above all, political support to liquidate the policy of national unity in Italy.

Thus was realized the fateful „American choice“ of Italy, involving the country in the global strategy of the cold war of Washington.

Съединените щати, неимоверно укрепнали във военно и икономическо отношение след края на Втората световна война, твърдо смятат да използват огромната си сила за политически цели. Изоляционизмът отстъпва място първоначално на стремежа за арбитър в европейските работи, а по-късно — и за ръководството на света. По пътя на хегемонистичните си амбиции американската външна политика се натъква обаче на непреодолима преграда, зад която стоят СССР и народнодемократичните държави. Краят на войната изменя съотношението на силите в света в полза на социализма, укрепва международния авторитет на Съветския съюз. Оказваната от СССР политическа подкрепа на революционните процеси и демократични сили в европейските страни сериозно затруднява експанзионистичната политика на САЩ. Вашингтон планира настъплението срещу световния социализъм по няколко направления. Те включват, на първо място, дипломатия от „позиция на силата“ към СССР, активизиране на американската политика в Източна Европа с цел задържане и по възможност ликвидиране на революциите в народнодемократичните държави, изместване на комунистическите и другите демократични сили от правителствата на западноевропейските държави и преди всичко от Франция и Италия. Основана на идеологическа и политическия конфликт със Съветския съюз, американската външна политика определя разпространяването на съветското влияние в Западна Европа за заплашващо националната сигурност на САЩ, американския модел и световния ред¹. Това убеждение, оформено в доктрината за „сдържане“ на комунизма, подготвя практическите акции на „студената война“. Именно студената война, в която САЩ са главно действащо лице и чийто натрапчив антикомунизъм в продължение на повече от десетилетие е политическа практика, определя целите на САЩ в света въобще и в Западна Европа и Средиземноморието в частност, в това число и към Италия.

Преди Втората световна война средиземноморската политика на САЩ не отдава особено значение на възможността да се създаде собствена политическа система в тази част на света. Икономическата и военната мощ на САЩ се разгръща широко в Средиземноморието едва по време на войната и при участието в окупацията и управлението на победените средиземноморски държави. По-късно, когато целите на войната са постигнати. Съединените щати отчитат стратегическото и политическото значение на тази зона. Според изработената през 1945 г. схема американските цели в Средиземноморието са три: 1. Да се контролира съветската „експанзия“ в района на Средиземно море и Средния Изток; 2. Да не се допусне вакуум във властта; 3. Средиземноморието да бъде използвано в контекста на плана за възстановяването на Западна Европа². По същество средиземноморската роля на САЩ означава политика, насочена към ограничаването на съветското влияние и създаване на мрежа от верни на САЩ държави чрез американски заеми и проекти за възстановяване. Неизбежно Италия се превръща в център за развитието на Средиземноморието след войната. Необходимостта от материалното възстановяване и от излизането от международната изолация повишава ролята на външния фактор и благоприятствува намесата на САЩ във вътрешните работи на Италия.

Един от най-важните аспекти на политиката на САЩ към Италия през периода 1946 — 1947 г. трябва да се търси в американския подход към италианската левица. Досега публикуваните документи от американските архиви³, позволяват да се изследва позицията на САЩ към италианските правителства с участието на левите партии в периода след примирието. Тези документи показват, че още от началото американците се стремят да елиминират ситуации, които могат да бъдат използвани от левите групировки

в политическите борби, както и че Съюзната контролна комисия гледа още от самото начало на левицата с подозрение. Колкото повече нараства международното напрежение в първите години след войната, толкова повече надделява менталитетът на „студената война“ сред американските лидери. Все по-силно става желанието на САЩ да изолират италианската левица от управлението и да повлияят на политическия курс в Италия. В опитите си да задържат на власт проамериканското и прозападното правителство на Алчиде Де Гаспери и да отстранят левите от правителството, САЩ упражняват в много случаи пряк или косвен натиск върху италианското правителство и италианските партии. В съзнанието на общественото мнение в Италия за дълго остава запечатана полемиката от периода на най-острата „студена война“. Пропагандата води ожесточена кампания, при която обвинението, че са „слуги на чужд господар“ завладява и двете противоположни страни. Комунистите и техните съюзници са обвинени, че са „слуги на Коминформа“, а християндемократите и другите партии — „слуги на американците“.

В италианската историография липсва специално изследване върху отношенията между Италия и САЩ в годините непосредствено след Втората световна война. Относителната бедност на научните проучвания по този въпрос е отчетена на организиран в Абано през ноември 1972 г. семинар на италианските историци, докладите и дискусиите на който са обединени в сборника „Италия и Съединените щати по време на администрацията на Труман“⁴. Без да подценяваме научната стойност на сборника като единствен труд, осветляващ италианската вътрешна и външна политика през призмата на „специалните отношения“ между Италия и САЩ, ще отбележим, че самото естество на един семинар, даващ насоки за по-нататъшни изследвания, прави неизбежни липсата на хомогенност, различната степен на задълбочаване в проблемите, отсъствието на научен апарат на представените доклади. В същото време съществува изобилна научна литература, посветена на вътрешнополитическото развитие на Италия след Втората световна война, където редица италиански автори — например, А. Гамбино⁵, Е. Пишители⁶, П. Скопола⁷, С. Галанте⁸ и др., отдават на отношенията на Италия със Съединените щати значението на доминиращ фактор за развитието на вътрешната и външната политика на Италия.

През 1976 г. журналистите Р. Фаенца и М. Фини издават сборника „Американците в Италия“, обхващащ документи на стратегическите служби на САЩ и държавния департамент. Тези материали, доскоро секретни, хвърлят светлина върху политиката на САЩ към Италия за разглеждания период⁹.

Американската историография за разлика от документалните издания на САЩ отделя много скромно място на стратегията и тактиката на държавния департамент за превръщането на Италия в театър на „студената война“. Този процес е изследван от Норман Коган¹⁰ и Стюарт Хюг¹¹, чиито публикации, в светлината на новата документация, са вече остарели.

Марксистката историческа литература е също в дълг на темата за американската намеса в политическия живот на Италия в следвоенния период. Отделни аспекти на проблема са поставени в работата на съветската историчка Н. Комолова „Съпротивителното движение и политическата борба в Италия 1943 — 1947 г.“¹². В „История на Италия“, т. 3 Н. Комолова с основание отбелязва, че управляващите кръгове на Италия свързват възстановяването на страната „не с демократични социални реформи, а с икономическата помощ на САЩ“¹³. Вниманието на нашия изследовател Д. Драганов е насочено преди всичко към борбите на ИКП за демократизиране на обществено-политическите отношения в страната, без да се

пренебрегва в същото време натиска, упражняван от САЩ върху италианското правителство, за ограничаване правата на Учредителното събрание¹⁴. И все пак в марксистката историография няма проучване, посветено на ролята на Съединените щати за отстраняването на италианските леви сили от правителството и политическото и икономическото обвързване на Италия с американския империализъм.

Сега, когато е възможно да се консултират многобройни американски външнополитически документи, като се игнорира острастената пропаганда от миналото, недвусмислено се очертава процесът на въвлечане на Италия в първите години след Втората световна война в западната, а оттам и в американската сфера на влияние.

Задачите на настоящата студия са да се разкрие ролята на американските помощи, подчинени на логиката на „студената война“, за решаване на следвоенната съдба на Италия както за външната, така и за вътрешната ѝ политика, да се очертае характерът на привилегировани отношения, установили се между САЩ и Италианската християндемократическа партия в периода след обявяването на републиката на 2 юни 1946 г. до съставянето на еднопартийно християндемократическо правителство през май 1947 г. През 1947 г. САЩ включват Италия в системата от важни икономически помощи, което неизбежно, макар и по бавен и заобиколен начин, довежда до нейното участие във военен съюз, нападан до последния момент от широките кръгове на италианското обществено мнение. Съставна част от американската политика по отношение на Италия е стремежът да се елиминира съветското влияние в страната и при възможност да се намали влиянието на левицата. Именно през 1947 г. се вижда как следването на тези цели завършва с господството на САЩ над политическия живот в Италия. „Американският избор“ е краят на пътя, който Италия си бе избрала или който ѝ бяха избрали.

* * *

Проведените на 2 юни 1946 г. избори за Учредително събрание и референдум по институционния въпрос регистрират дълбоките изменения, настъпили в италианското общество след краткия, но бурен период на Съпротивата. Свалянето на монархията поставя основите за структурното обновление на политическия живот в Италия и по-нататъшното ѝ демократично социално-икономическо развитие. Резултатите от изборите очертават наред с победата на републиканските тежнения и разположението на силите на италианската политическа сцена. Узаконено е преобладаващото влияние на трите масови партии — Християндемократическата партия (ХДП), Социалистическата партия на пролетарското единство (ИСППЕ) и Комунистическата партия (ИКП), политически израз на трите основни течения в обществения живот на Италия след Втората световна война — католическото, социалистическото и комунистическото. Самото утвърждаване на най-малкото, но и на най-динамичното течение, каквото е комунистическото, вече представлява значителен успех на политиката на ИКП за национално единство¹⁵.

Изходът от изборите за Учредително събрание не разочарова очакванията на християндемократията. Тя получава политическо първенство и се превръща в най-масовата буржоазна политическа партия. Възползвайки се от приоритета си на ръководна партия, ХДП насочва усилията на правителството за възстановяване на националната икономика не по пътя на демократични социални реформи, а с икономическата помощ на САЩ. Политическата основа на съюза между Съединените щати и италианската

християндемократия е постепенно, но невъзвратимо изместване на левите сили от управлението, като им се предоставя основната роля на опозиция.

В съставения на 15 юли 1946 г. първи републикански кабинет министър-председателският пост се поема отново от лидера на ХДП Алчиде Де Гаспери. Той изпълнява едновременно задълженията на министър на вътрешните и на външните работи. Новото правителство е съставено от представители на ХДП, ИСППЕ, ИКП и републиканци. Вторият кабинет на Де Гаспери се формира в обстановка на надигане на националистическите сили в Италия поради станалите известни условия на мирния договор. „Това, че успя да състави правителство в тази трудна обстановка, показва политическия талант и конструктивната воля на Алчиде Де Гаспери“, коментира Държавният департамент на САЩ¹⁶. Де Гаспери разбира, че въпреки че на 2 юни започва „ново време“, то налага все още участието на комунистите в правителството¹⁷. Трипартийността се ражда в подчинение на законите на парламентарния паритет, но отговаря също и на задачи от политически характер, първа между които е тази за подписването на мирния договор¹⁸.

На първи юни, в навечерието на изборите, адмирал Илъри Стоун, председател на Съюзната контролна комисия в Италия, представя на италианското правителство преразгледания текст на примирието¹⁹. Още тогава министър-председателят настоява текстът да не бъде разгласяван заради неблагоприятното отражение, което би имал върху избирателите от центъра и десницата²⁰. В следващите месеци аналогични съображения, свързани с подписването и ратифицирането на мирния договор, ще определят позициите на ХДП към левицата. От една страна, Де Гаспери се нуждае от споделената от комунистите отговорност в усилията за справедлив мирен договор, толкова повече, че характерът на договора зависи в значителна степен от Съветския съюз. Прибързаното елиминирание на левите от правителството може да го постави в пълна изолация пред евентуална студена парижка реалност, престижът му да рухне и той като държавник да бъде свършен. От друга страна, съзнателно размахваната „червена заплаха“, вътрешна и външна, е основната форма на натиск, упражняван върху САЩ и техните съюзници, за получаване на един по-мек мирен договор.

Достатъчно опознали стратегическото значение на Италия, САЩ са склонни да поддържат безусловно италианските тези. В политическа декларация, предназначена за Мирната конференция от юли, Съединените щати правят опит да коригират постигнатите договорености²¹. „Така съставеният от четиримата външни министри италиански договор — се казва в декларацията — представлява ясно изместване от оригиналната линия на САЩ. Особено що се отнася до жизнено важните въпроси за границата с Югославия и репарациите. Съединените щати са поставени на позиции, които нямат вече нищо общо с първоначалните. За Венеция Джулия от едно разделяне на територията на етническа основа, което осигуряваше на Италия по-голямата част от нея, сега минахме на компромис, който не спасява дори Триест, за който се предлага да бъде интернационализиран. Предвиденият за репарациите режим на практика ориентира италианската икономика към Съветския съюз и елиминира дори хипотезата в Италия да се търсят печалби най-малко за десет години. Така Италия, считана за бастион на западните демокрации срещу тоталитарните сили на Изтока, се плъзва към съветската орбита. Когато съюзните войски си отидат, те ще оставят една незащитена страна с негодна на практика войска, представляваща лесна плячка за всеки, който пожелае да насили границите ѝ. След като нещата стоят така, американската политика към Италия, почиваща на съвсем различни идеологически основи,

трябва да бъде преразгледана в светлината на сегашните обстоятелства до момента, когато може би ще се реши пълното изоставяне на страната като цена на мира“²².

Дискусията върху мирния договор е значителен повод за изясняване и задълбочаване на отношенията между ХДП и САЩ. Де Гаспери, италианският посланик във Вашингтон А. Таркиани и техните сътрудници упорито внушават на американските правителствени кръгове необходимостта от защита на италианските национални интереси, мотивирайки се с драматичното положение на полуострова и риска от въвлечане в съветска орбита²³. Именно тези внушения залагат в основата на американската политическа декларация от юли 1946 г. Италианските политически дейци се обръщат към все по-възприемчивото американско правителство като към „единственото, което е наистина близко“²⁴, за да напомнят обещанията му и да покажат разочарованието на италианците, че не са били защитени докрай от страна на тези, които смятат за най-добри приятели, и че с едно по-твърдо и студено поведение по отношение на Съветския съюз САЩ (а така също Англия и Франция) биха защитили своите собствени интереси при наличие на „новите условия на италианска солидарност със западните демокрации“²⁵. На 10 август 1946 г. държавният секретар Дж. Бърнс публично стиска ръката на Де Гаспери след речта на министър-председателя пред Парижката конференция. Знаменитото ръкостискане, символизиращо благоразположението на САЩ към италианските проблеми в контекста на американската глобална политика, предизвиква остра реакция на ИКП. Връщайки се към този епизод Толиати пише: „Той (Де Гаспери — б. а., Д. Б.) не промени нищо, но загуби всичко освен унизителната ласка на превития гръб, дадена му от милостивия министър Бърнс.“²⁶

Въпросите на мирния договор изострят политическата атмосфера на и без това влошаващото се вътрешно положение на Италия. Почти всички решения на комунистите и социалистите за икономическо и социално обновление са провалени. Непрекъснатото увеличаване на цените, инфлацията, предизвикват дълбоко народно недоволство. От август до декември жизненото равнище поскъпва с 35%²⁷. В Учредителното събрание през септември Джовани Гронки, председателят на християндемократическата група, започва атака срещу трипартийността, насочена да подготви общественото мнение за края на „принудителното съжителство“ между масовите партии²⁸. По същото време офанзивата на левицата срещу финансовата и икономическата политика на министъра на съкровището Епикармо Корбино — либерал, открито поддържан от Де Гаспери, завършва с оставката на министъра на 29 септември, но не променя икономическата политика на правителството²⁹.

Координационното бюро на разузнавателните служби на САЩ оценява вътрешнополитическата обстановка в Италия в оптимистичен доклад от 10 септември 1946 г.³⁰ Направените изводи отхвърлят възможността за изместване на италианската политическа ос наляво. „Опозицията има слаби перспективи. Социалистическата партия не е така силна както френската, за да въздейства върху правителството и да го измести наляво. Пред комунистите съществува единствената перспектива за насилствено вземане на властта, но това е малко вероятно. Преди всичко естественият афинитет на Италия към западните демокрации, а не към Съветския съюз, и после, Италия трябва да се обърне към Великобритания и най-вече към САЩ, а не към Съветския съюз, ако иска да получи необходимата икономическа помощ. И накрая, голямото мнозинство италианци са с консервативен манталитет след векове на католическо влияние. Сега — се казва в заключение на доклада —

помощта на англичаните и американците е гарантирана дори в случай на завой надясно на италианската политика и ще продължи дори ако се стигне дотам, че Савойският дом да бъде повикан обратно³¹.

Твърде скоро след направената преценка Съединените щати ще установят, че съществуващите политически предпоставки за осъществяване на икономическите им цели са много по-сложни, отколкото те предполагат.

На 10 ноември 1946 г. се провежда вторият тур на административните избори в Италия. Резултатите от тях бележат ясна тенденция на комплексно нарастване на гласовете за левията, но с предимство на комунистите пред социалистите и упадъка на ХДП както в северната, така и в южната част на страната. Известен успех постига и крайната десница, обединена около куалункуисткото движение³².

Американските експерти с тревога констатираха успеха на ИКП в административните избори. Уолтър Доулинг, отговарящ по италианските въпроси в Държавния департамент, изпраща на 21 ноември до делегата на САЩ в Съвета на министрите на външните работи Х. Ф. Матю поверителна записка-програма „за да се предотврати установяването на един социал-комунистически режим в Италия по време на изборите през пролетта на 1947 г.“³³ За Доулинг успехът на комунистическата партия е резултат от кризата на доверие към САЩ.

„Италианците смятат — пише Доулинг, — че сме ги изоставили и че не могат повече да разчитат на същия вид помощ, каквато бяха свикнали да получават от нас.“³⁴ За да се избегне превръщането на Италия в комунистическа страна, служителят на Държавния департамент цинично предлага италианофилска програма; „една любезна дума и една филия хляб, публична възхвала на италианската култура и дискретна алюзия за добродетелите на демокрацията по американски образец“³⁵. Оперативните предложения са да бъде отпуснат заем от 150 милиона долара („не следващата седмица или следващия месец, а сега, веднага“); представяне в Конгреса на програма за помощи, съпроводена с широка пропаганда; покана на Алчиде Де Гаспери на официално посещение в САЩ в началото на 1947 г., за да се дискутират нови търговски спогодби и други въпроси от общ интерес. Тези предложения ще бъдат осъществени почти изцяло през следващите месеци.

Незадоволителното представяне на ХДП на административните избори през ноември предизвиква надигане на десните сили в партията, от името на които Стефано Ячини призовава за незабавно изоставяне на трипартийността в правителството³⁶. Де Гаспери обаче счита все още за неизбежно сътрудничеството с левите партии, които смята да държи в правителството на второстепенна позиция³⁷. Центробежни сили обхващат редиците на Италианската социалистическа партия на пролетарското единство, също неудовлетворена от изборните резултати. Групата на Дж. Сарагат допуска политическо сътрудничество с ИКП, но при запазване на пълна независимост³⁸. Правителствената коалиция започва да се пропуква и се очертават симптомите на настъпваща политическа криза. В такава обстановка на разцепление на сътрудничеството между трите масови партии се подготвя и осъществява историческото пътуване на Де Гаспери в САЩ.

За организиране на пътуването на италианския министър-председател в Съединените щати съществуват две версии. Първата, официалната, изтъква, че инициативата за поканата идва от американска страна. Според данните на Таркиани Съветът по международни проблеми и ежеседмичникът „Тайм“ отправят покана на Де Гаспери да участва в работата на международния форум по въпросите на следвоенния свят в Кливланд от 9 до 11 януари 1947 г.³⁹ „Тъй като министър-председателят трябваше да отиде в Охайо —

пише в спомените си Таркиани, — нямаше да бъде странно, ако той се спре и във Вашингтон. Лесно бе да се възприеме такова мнение в Държавния департамент, още повече, че Дън (американският посланик в Италия — б. а., Д. Б.) ми съобщи към 10 декември, че Бърнс, известен за пътуването на Де Гаспери в Съединените щати, е готов да го приеме като гост на американското правителство във Вашингтон от 5 до 8 януари.⁴⁰ Горните редове твърде опростяват сондажите по подготовката на пътуването с намерение да подчертаят американската инициатива. Така или иначе на 9 декември 1946 г. (Таркиани е неточен и по отношение на датата) американското правителство отправя официална покана до министър-председателя на Италия.

Втората версия поддържа, че идеята и първоначалните стъпки за посещението на Де Гаспери в САЩ излизат от италианска страна. В интервю пред „Нуова Стампа“ от 3 януари 1947 г. директорът на „Международната агенция по печата“ Майкъл Чиниго твърди, че на 19 октомври 1946 г. е предал на президента Труман послание на италианския министър-председател, в което самият Де Гаспери е подтиквал още през октомври поканата си за Съединените щати⁴¹.

Наличната документация не потвърждава с абсолютна сигурност нито една от двете версии, въпреки че фактите натежават по-скоро в полза на втората. На 24 ноември 1946 г. Алберто Таркиани изпраща писмо до Де Гаспери, с което го уведомява, че е изпратил поканата за форума в Кливланд, уточнявайки, че поканата е пристигнала с „известно закъснение“ и че преди да бъде формулирана той се е погрижил да уточни както „сериозността на проявата в Кливланд“, така и „намеренията на Държавния департамент“⁴². Таркиани добавя, че „президентът на унгарската република също е изказал желание да бъде поканен“, но че искането му е било отхвърлено, за да даде „първо място“ на Де Гаспери и да се постави ударението на италианските въпроси⁴³. Италианският посланик във Вашингтон подчертава, че „поканата за форума е обикновен претекст“, който ще открие пътя към официалната покана⁴⁴.

Писмото на Таркиани прави неизбежни известни разсъждения. Ако си припомним меморандума на отговарящия по италианските въпроси в Държавния департамент Уолтър Доулинг от 21 ноември, в който се препоръчва на американското правителство да отправи покана до италианския министър-председател; то и дума не може да става за „закъснение“, а обратно, нещата са придвижени със завидна бързина в рамките на три дена (от които два празнични). В такъв случай не би останало време за италианския посланик да проучва „намеренията“ на Държавния департамент. От писмото се разбира недвусмислено, че наред с унгарския държавник, и Де Гаспери се стреми към среща на високо равнище. Следователно предварителните сондажи са започнали по-рано и са италианска инициатива.

Съпоставянето на данните показва по очевиден начин, че от американска страна е проявена известна въздържаност да бъде отправена официална покана до италианския министър-председател, представител на победена страна, с която САЩ нямат все още подписан мирен договор. От друга страна, ясно личи стремежът на Де Гаспери на всяка цена да превърне частната академична покана в официална. Още на 14 октомври 1946 г. той споделя пред италианските посланици в Лондон и Вашингтон силното си затруднение да се отправи за Съединените щати по своя инициатива⁴⁵. Американският шарже д'афер в Рим Дейвид Мак Кей информира на 25 ноември Де Гаспери за форума в Кливланд, но поради проявената нерешителност на министър-председателя се принуждава да търси съдействието на личния му

секретар Паоло Канали, изказвайки му надеждата си поканата да бъде приета⁴⁶. В последна сметка колебанията на Де Гаспери срещат разбиране в ръководните кръгове на САЩ, които, за да спестят на италианския държавник евентуалните затруднения пред левицата, не закъсняват с изпращането на правителствена покана.

„Да се затвърдят американските симпатии“ и „да изкристализира“ благоприятното разположение на американските ръководители: това са реалните цели на пътуването на Де Гаспери, споделени с различни, но съгласувани мотиви от двете страни на Атлантика. „Изкристализирането“ на благоприятното разположение на САЩ означава за Де Гаспери, първо, да склочи заем от Експорт-Импорт Банк, който да бъде „барометър“ на американското доверие и чийто политически ефект ще превъзхожда финансовата му страна: второ, да затвърди окончателно ролята на ХДП на привилегирован събеседник, както и собствения си престиж в очите на противници и приятели и на цялото обществено мнение с оглед на предстоящите стълкновения с левицата и, трето, да привлече вниманието на американското правителство върху значението на сблъсъка между италианските масови политически партии за американската стратегия в Средиземно море и да си осигури подкрепата му в борбата срещу левите сили. За Де Гаспери настъпва времето „да инкасира полицата, подписана от съюзниците, с която обещаваха поддръжка“⁴⁷ и той е решен да го направи с най-голяма решителност. На път за Съединените щати той ще сподели с дъщеря си: „Позицията на нашата партия, тази на сегашното правителство и моята лична, зависят в този момент от резултата от това пътуване. Ако успее да спечеле доверие и уважение на тези, които ще ме изслушат, може би нещата няма да тръгнат толкова лошо“⁴⁸.

Директната намеса на Съединените щати във вътрешнополитическите процеси на Италия в края на 1946 г. трябва да преодолява значителни пречки. Американските политици и банкери не искаха „да хвърлят средства на вятъра“ по израза на сенатора Ванденберг пред комисията по външните работи на американския сенат, подпомагайки една нестабилна страна, в която антиамерикански групировки можеха да дойдат на власт⁴⁹. Правителството на Труман среща съпротива от страна на републиканското мнозинство на Конгреса, завладяно от изолационни тенденции, от общественото мнение, а в голяма степен апатично към проблемите на външната политика. За да превъзмогне тези трудности, изпълнителната власт прибегва до средство, което става определящо при подготовката на терена на „студената война“ и което намира своята най-органична политическа изява в „доктрината Труман“ от март 1947 г. Определянето на комунистическите партии за смъртен враг на западните цивилизации, „съветската агресивност“ и „червената заплаха“ са идеите, около които е необходимо да се обединят всички налични сили на американското общество, посочвайки за предател всеки, който не се съобразява с новата, типично маккартистка версия за защита на демокрацията⁵⁰. След окончателното изработване на мирния договор с Италия на сесията на Съвета на министрите на външните работи на силите — победителки, в Ню Йорк от 4 ноември до 12 декември 1945 г. Съединените щати не виждат повече смисъл в поддържането на трипартийното правителство.

Италианската делегация начело с Де Гаспери пристига във Вашингтон на 5 януари 1947 г. Своя първи разговор с държавния секретар Бърнс италианският министър-председател води на 6 януари. Още в самото начало Де Гаспери изяснява на събеседника си, че „се надява в резултат на визитата му Италия да получи помощ, тъй като в момента страната е разорена както

от икономическа, така и от политическа криза“. „Сегашните вълнения в Южна Италия са отчасти политически и отчасти дължащи се на икономически трудности и че в този момент комунистическата партия упражнява най-голям политически натиск, за да отведе Италия в орбитата на руското влияние.“⁵¹ Де Гаспери уверява Бърнс, че „естествено, негов най-голям дълг е да се посвети на борбата за осуетяване на този опит тъй като неговото мнение е напълно противоположно“⁵². Това е вдъхновяващият принцип на италианския ръководител, който той ще повтори многократно по време на престоя си в Съединените щати. Де Гаспери иска от САЩ да го подкрепят в борбата срещу комунистите, което води в замяна до задължението да предостави осигурената му политическа сила в служба на американските стратегическите интереси.

Меморандумът на разговора между Де Гаспери и Бърнс, съставен от американския посланик в Рим Дън, не съдържа отговора на държавния секретар по този изключително важен въпрос. Записът на Таркиани за срещата отбелязва, че Бърнс е „сърдечен, но загрижен“⁵³. Италианският министър-председател и посланикът са доста смутени от поведението на Бърнс, докато не научават на следващия ден, 7 януари, за оставката на Бърнс и заемането на поста държавен секретар от генерал Маршал.

Икономическите преговори обсъждат въпросите за отпускане на заем, възлизащ на сто милиона долара от Еспорт-Импорт Банк, за изпращане на въглища, жито и кораби и отпускане на помощи по други пътища⁵⁴. А. Гамбино в своята „Следвоенна история от освобождението до християндемократическата власт“ прави опит да подцени значението на заема от 100 милиона долара, обръщайки внимание върху факта, че същата банка отпуска през май 1946 г. заем от 1 млрд. и 370 млн. долара на Франция⁵⁵. Същият автор обаче на друго място дава данни за размерите на американските помощи за Италия през 1946 г.: 507 млн. долара безвъзмездна помощ, 520 млн. долара безвъзмездна помощ от УНРРА, 134 млн. долара, изпратени директно от американското правителство, и др.⁵⁶ Следователно независимо от обстоятелството, че Експорт-Импорт Банк отлага отпускането на заема за последния момент (Гамбино подчертава, че това става едва в предпоследния ден преди отпътуването на италианската делегация), сумата похарчена от американското правителство за Италия, вече превишава 1 млрд. долара.

По време на десетдневния си престой в САЩ Де Гаспери има многобройни контакти с американски политически, икономически и религиозни среди. На 7 януари той посещава в Белия дом президента Труман, който „потвърждава симпатията на американското правителство и пълната вяра в способността на Италия да се възстанови“⁵⁷. Тези срещи му донасят преди всичко „известно широко разбиране“ и „искрените окуражавания на президента Труман и на най-големите американски представители, с които има среща“⁵⁸. „Той се върна в Италия с убеждението, че има нещо и някога зад гърба си, на което можеше да разчита. . . Америка видя и разбира Де Гаспери — пише Таркиани — и се убеди още повече, че Италия заслужава внимание, приятелство, подкрепа и че е в добри ръце. Две констатации, тогава не напълно оценени, но дали буйни плодове за бъдещето“⁵⁹.

Осъществените контакти между американските ръководители и Де Гаспери дефинират и насочват взаимоотношенията между двете държави, отварят пътя на процеса за окончателното сливане на интересите и предрешават края на трипартийното правителство в Италия. В италианската историография съществуват различни становища по въпроса, дали по време на пребиваването на италианския министър-председател в САЩ е взето решение за изваждането на представителите на ИКП от правителството. Пиетро Скопола например твърди, че „не е намерил нищо в бележките на

Де Гаспери, свързани с пътуването му в Съединените щати, което да дава право на хипотезата за предварително споразумение към заема за изключването на комунистите от правителството⁶⁰. Споменатият Антонио Гамбино не е така категоричен. На двата въпроса — „Имало ли е преговори успоредно с официалните и свързано ли е отпускането на заема с условие за изваждане от правителството на представителите на ИКП?“, той се въздържа от отрицателен отговор. „Фактът, че нито по единия, нито по другия въпрос се намира следа в дипломатическите документи и в спомените, отнасящи се до този период, сам по себе си не е достатъчен, за да се даде на двата въпроса отрицателен отговор. Налице са обаче логични съображения, които подтикат да се вярва, че при разговорите във Вашингтон тези въпроси са несъмнено обсъждани, но не за да се достигне непременно до договори и конкретни и точни ангажменти“⁶¹. Без да задава въпрос, дали отстраняването на ИКП от правителството е обект на сделка по време на преговорите, друг автор — Джулио Ре, който не може да бъде обвинен в симпатии към италианската левица, пише: „Присъствието на комунистите в правителството започва да се проявява като главна пречка за тясно итало-американско сътрудничество. Де Гаспери разбира, че тяхното изключване от кабинета е абсолютна необходимост: Италия не може да се нареди във външната си политика редом с Америка и Запада, след като най-непримиримите врагове на американците продължават да заемат министерски постове.“⁶²

Че въпросът за изваждане на министрите-комунисти от италианското правителство по време на преговорите във Вашингтон е централният, най-важният проблем на дискусиите, за нас е несъмнено. Главната цел на Де Гаспери при разговорите с американските събеседници е не да преговаря за един заем, символичен в сравнение с отпусканите преди него суми, или да измолва помощи, също непресъхващи, а да констатира общността на интересите и да извлече политически резултати. От своя страна Съединените щати са заинтересовани да подкрепят и да отпуснат заеми за Италия, които ще осигурят преди всичко пълния контрол на страната от силите на т. нар. умерен блок и ще гарантират американската помощ като политическа, антикомунистическа инвестиция.

Действително данните, с които разполагаме за хода на преговорите по време на официалното посещение на Де Гаспери във Вашингтон, са оскъдни. Може и да се вярва на твърдението на Скопола, който проверява частните бележки на ръководителя на италианската делегация, но че липсват каквито и да е данни за политическо споразумение е също така крайно становище. Преди всичко разполагаме с меморандума на Дън за разговора между Де Гаспери и Бърнс, когато министър-председателят на италианското правителство ясно подчертава надеждата си „да получи помощ, тъй като в момента страната е разорена както икономически, така и от *политическа криза*“ (к. м., Д. Б.)⁶³. Друг, неподлежащ на никакво съмнение документ относно намерението на Де Гаспери да елиминира комунистите от правителството при първи удобен случай, е записът на срещата му с Хенри Таска, икономически представител на американското правителство при посолството в Рим, от 13 септември 1946 г.⁶⁴ Министър-председателят споделя пред американския представител — факт, удостоверяващ сам по себе си аспирацията към съдействие от страна на САЩ, че скъсването с комунистите „не е възможно в този момент поради мирната конференция и ефекта, който едно насилствено изключване на комунистите от правителството би могъл да има върху Русия, що се отнася до окончателните условия на предстоящия мир с Италия“, но добавя, че „веднъж подписан мирът“ ще се направи равностойна, „от която би произлязла обща криза, чиято главна цел ще бъде

да се разгрозят окончателно комунистите, тъй като . . . в Италия не съществува никаква възможност да се постигне каквото и да е сериозно дългосрочно споразумение с ИКП⁶⁵.

За американските директиви в тази посока черпим сведения от източници, произлизащи от главния посредник на политиката на САЩ в Италия — Ватикана. Съюзът между Съединените щати и Ватикана, основан върху т. нар. меморандум „Дала Торе“ от 1942 г., е обвърнат към сътрудничеството на трите сили — САЩ, католическите маси и буржоазията, за запазването на „реда“ и антикомунизма⁶⁶. На 12 ноември 1946 г. Де Гаспери има разговор с високопоставен служител от Ватикана (в бележките си той отбелязва името му само с инициала „М“ — вероятно става дума за монсиньор Монтини, имащ тесни контакти с американските секретни служби), който му съобщава „по висши нареждания“, че всяко сътрудничество с комунистите „не е повече допустимо не само за Общината на Рим, но също и за правителството“. Ако ХДП продължи по този път „ще бъде считана за неприятелска партия“⁶⁷.

Дори само горните свидетелства са достатъчни да заключим, че посещението на италианския министър-председател във Вашингтон е свързано с осигуряването най-вече на американската политическа подкрепа по проблема, по който и двете страни имат идентични убеждения — необходимостта от слагане край на политиката на национално единство за елиминиране на левите сили от управлението на Италия.

Християндемократическата партия и нейният официален орган „Ил Пополо“ предприемат остра пропагандна кампания, насочена да канализира, заздравя и разпространи одобрението към външната политика на ХДП. За тази цел пътуването е раздухано по подходящ начин в християндемократическия печат, залят от вълна на оптимизъм. „Ил Пополо“ го представя като решителен завой за Италия, която поради изключителната заслуга на ХДП и Де Гаспери се освобождава от „мерзостите“, които я подтискат, и възстановява в САЩ онзи международен ранг, който ѝ се полага⁶⁸. Започва да се разпространява мотивът за американската „мисия“ и този за „избор на цивилизация“, умело примесени с разсъждения за реалистичната икономическа политика на американците и „типичната тоталитарна икономика на съветския режим“⁶⁹. Последният се обвинява в експанзионистични цели и във възможността да започне нова война, за да „отнесе червеното знаме на Атлантика“⁷⁰ и направи от Европа „славянски континент“, в който Москва ще бъде „новият Рим“⁷¹. На страниците на християндемократическия официоз се възраздат изтърканите пропагандни стереотипи на фашизма, за да залейт отново обработваните близо двамадесет години маси. Докато папата призовава на борба „свидните си синове и дъщери срещу нарастващата вълна от високомерие и антихристиянско насилие“⁷² и мобилизира католиците на манифестации по площадите, френетичното обвинение на ХДП за „двойната игра“ на комунистите достига кулминация, точно съвпадаща със завръщането на Де Гаспери в Италия и с лансирането на лозунгите за „насилственото съжителство“ и липсата на правителствена солидарност.

ИКП следи с повишен интерес пътуването на Де Гаспери в САЩ и намеренията на американското правителство да засили ХДП, превръщайки я в „опора“ на влиянието на Съединените щати в Италия. С дълбока тревога комунистическият печат отбелязва маневрите на Съединените щати, имащи за цел да стеснят „с всеки изминат ден все повече и повече полето на независимото икономическо и политическо развитие на страната“⁷³. Според „Унита“ посещението на италианския министър-председател предлага на американската политика „от позиция на силата“ възможност да се намеси във

вътрешните работи на Италия, да атакува левицата и да влияе върху посоката на правителствената политика⁷⁴. Италианските комунисти правилно ще свържат настъпващата правителствена криза с „резултата от пътуването“, с отстъпките, които прави Де Гаспери във Вашингтон, и със стремежа да се разруши трипартийната коалиция⁷⁵.

Докато италианският министър-председател осъществява визитата си в САЩ, в Италия отдавна зреещото разцепление на социалистите става факт. По време на конгреса в Рим (9 — 13 януари 1947 г.) ИСППЕ се разделя на две части, като от социалдемократическото крило на Сарагат възниква нова партия — Социалистическа партия на италианските работници (СПИР)⁷⁶. Новата партия възприема политическите тези на Дж. Сарагат и Марио Дзагари за изоставането на социалистическата партия поради изборния пакт с комунистите и необходимостта да се отнеме на П. Нени и неговото течение контрола върху партията⁷⁷. Обединяваща представителите на антикомунистическата левица и по-специално на антисъветското течение като „социалистическа инициатива“ начело със същия Дзагари, СПИР се превръща в политически резерв за ХДП, която може да разчита в перспектива на едно съвместно управление или най-малко на сътрудничеството със социалдемократията.

Разцеплението на социалистите се осъществява при пълна осведоменост на американското посолство в Рим и не без неговото одобрение. В средата на декември 1946 г. натовареният с проблемите на труда при посолството Джон Адамс се среща с Иван Матео Ломбардо, генерален секретар на ИСППЕ и кандидат за посланик във Вашингтон, и с шефа на международния отдел на партията М. Дзагари⁷⁸. Дискутира се преди всичко съотношението на силите вътре в социалистическата партия и състоянието на групировката, стремяща се към автономия. Впечатлението на американския чиновник от двамата политици е, че са „истински демократи в смисъла, който американците отдават на това понятие“⁷⁹. Че доверието е споделено свидетелствува „изповедта“ на Иван Матео Ломбардо за уж надвисналата над него опасност, тъй като „хората на Толиати няма да се поколебаят да унищожат физически политическите си противници“⁸⁰. Приблизително по същото време шарже д'аферът Мак Кей приема Джузепе Сарагат, с когото сондира мнение по предстоящия драматичен конгрес на Социалистическата партия⁸¹. Сарагат разкрива откровено пред американския дипломат политическите си възгледи — яростно антикомунистически и антисъветски. За позицията на Мак Кей в подкрепа на амбициите на групата на Сарагат съдим по запитването, което отправя към италианския си събеседник: „дали евентуално назначаването на И. М. Ломбардо за посланик във Вашингтон би отслабило движението за автономия“. Сарагат отговаря отрицателно⁸².

Политическата нестабилност в страната, причинена от разцеплението в Палацо Барберини (седалище на ИСППЕ), се засилва и поради декларациите на XIX конгрес на Италианската републиканска партия (ИРП), проведен в Болоня от 17 до 20 януари 1947, където се отправя силна критика към правителствената политика. В такава обстановка на 20 януари 1947 г. в заключение на пресконференцията, организирана за да коментира резултатите от пътуването му в Съединените щати, Алчиде Де Гаспери обявява оставката на втория си кабинет⁸³. Като посочва причината за своето решение в разцеплението на ИСППЕ и в острите критики на ИРП, той подчертава, че „картината за отстъпки и надежди“, очертана по време на посещението му в САЩ, е „свързана със стабилността и заздравяването“ на италианския демократичен режим, добавяйки многозначително — „това слушахме да се казва отвсякъде и особено в Америка“⁸⁴.

На 2 февруари Де Гаспери съставя своето трето правителство, второ и последно трипартийно правителство, което ще просъществува малко повече от три месеца. На пръв поглед малко нещо изглежда променено в новия кабинет в сравнение с предишния. На мястото на републиканците застават двама независими. Карло Сфорца оглавява Министерството на външните работи и Луиджи Гаспарото — Министерството на отбраната⁸⁵. Количественото съотношение между министрите християндемократи, социалисти и комунисти е запазено. По този повод новоназначеният посланик на Съединените щати в Италия Джеймс Дън, проследявайки развитието на кризата, в секретен доклад до държавния секретар Маршал ще изрази неудовлетворението си, че „Де Гаспери излиза от настоящата криза в по-силна позиция, но не в степената, която очакваше, когато предизвика кризата“⁸⁶. В действителност обаче оставащите в правителството социалисти и комунисти са поставени на второстепенни позиции. В доклада си Дън отбелязва „успокоителните“ факти: „Комунистите са елиминирани от силното Министерство на финансите, а обединеното Министерство на съкровището и финансите е поверено на енергичния и способен християндемократ Кампили. Също в новото Министерство на отбраната начело с независимия Гаспарото християндемократи са двама от четиримата заместник-секретари. Макар че сходният баланс между християндемократи и социалисти-комунисти е запазен, значението на позициите на двамата независими в кабинета нараства. . . Сфорца и Гаспарото са по-послушни на министър-председателя, отколкото бяха републиканците в предишния кабинет, и може да се очаква да гласуват с него по важни въпроси“⁸⁷.

С образуването на третия кабинет на Де Гаспери се дава път на процеса на изгонването на комунистите от италианското правителство. Коментирайки състава на новия кабинет, Л. Валиани, един от лидерите на Партията на действието, справедливо отбелязва: „Министрите социал-комунисти, лишени от присъствието на своите главни ръководители, елиминирани от всички ефективни лостове на управление с изключение на Министерство на промишлеността, което остана на Моранди, се оказаха пленници на една ситуация, която трябваше неизбежно да се развие в тяхна вреда.“⁸⁸

Началото на кризата показва умението на християндемократическия лидер да свързва външните фактори с вътрешните и да запазва равновесие в трудна обстановка. Запазването на трипартийността предпазва Де Гаспери от предвиджаното обвинение, че действа по чуждо нареждане, и заедно с това му позволява да използва докрай подкрепата, която бе получил от татък Атлантика. В този момент той не рискува еднопартийната карта, както ще направи това след няколко месеца. Джулио Андреоти обяснява това поведение със загрижеността, че едно изцяло християндемократическо правителство ще допринесе за остри полемики и непрекъснато напрежение в последната фаза на работата на Учредителното събрание, ще изолира ХДП и ще предизвика неотстъпчивостта на левите при дейността на Учредителното събрание⁸⁹. Министър-председателят следователно предпочита гъвкавата и прагматична тактика на предпазливото степенуване, докато подготви необходимите условия за окончателния политически завой.

Съединените щати оценяват позитивно силното намаляване на левите, реализирано в новия италиански кабинет, но това е само част от широко замисления план за борба с комунизма. Да се отстрани италианската комунистическа партия от управлението е не само цел, но и средство на САЩ да наредят Италия изцяло на страната на „свободните държави“ и да я противопоставят на Съветския съюз. Тази задача трябва да бъде осъществена от християндемократическата партия в международен план. Но срещу тази

позиция се противопоставят здравите сили в християндемократическата партия, обединени около Джузепе Досети. Досетианците стават най-решителните защитници на идеята за италианска външна политика, която да стои на еднакво разстояние от двата международни блока. Те изключват всяка форма на предубеден антисъветизъм и отказват да се присъединят безусловно към външната политика на Съединените щати, разграничавайки се от политиката на такива като Карло Сфорца, на когото Де Гаспери поверява Външното министерство и който е заподозрян от тях в „пристрастно предубеждение към Запада“⁹⁰. За привържениците на Досети Италия (и Европа) трябва да играе ролята на активен посредник между Съединените щати и Съветския съюз, гарантирайки си автономия и свобода на действия, които ще ѝ позволят да оперира резултатно за намаляване на напрежението и за широк икономически, търговски, политически и културен обмен със страните от целия свят⁹¹.

През пролетта на 1947 г. Съединените щати открито обявяват стремежа си към разрыв на установеното в годините на войната сътрудничество със Съветския съюз и на всеослушание провъзгласяват борбата против комунизма за своя главна задача. Израз на агресивната политика на САЩ става обявената на 12 март 1947 г. от американския президент „доктрина Труман“⁹². Под формата на „помощ“ и за осигуряване „сигурността“ на САЩ американският империализъм се насочва към завземането на важни военно-стратегически позиции в райони, непосредствено граничещи със Съветския съюз, към създаването на американски бази в Гърция и Турция като подстъпи за агресия в източната част на Средиземно море.

Реакцията на министър-председателя Де Гаспери и на християндемократическата партия е обърквана и не особено ентусиазирана. Одобрението на потвърдвата американска политика по отношение на Съветския съюз⁹³ и надеждата, че скъсването в „блока“ на Великите сили може да позволи ревизия на мирния договор с Италия⁹⁴, не намаляват опасенията относно рисковете, които усложнената международна обстановка крие. Поради тези страхове самият Де Гаспери обявява, че „ако не се заздравя мира, нашата страна неминуемо ще бъде осъдена да бъде отново театър на военни действия“⁹⁵. При интерпретацията на „доктрината Труман“ в християндемократическия печат преобладава умереност. Обяснява се, че доктрината е верен отговор на съветския експанзионизъм, но се предполага, че Съветският съюз не е в състояние да предизвика война, и затова „двете демокрации“ ще се противопоставят изключително на дипломатически терен в перспектива, която не трябва да драматизира „дилемата Изток — Запад“. „Противоположните гледища са непреодолими“, в света има бавна, но продължителна еволюция към нови реалности, за момента немислими, но за това пък не невъзможни⁹⁶.

Уклончивото одобрение, което ХДП е склонна да изкаже на екстремистките тези на Труман, не задоволява управляващите кръгове на САЩ. След съставянето на новото италианско правителство доверието към Де Гаспери пораста, но Вашингтон изисква повече. А. Таркиани, крайно чувствителен към настроенята в Белия дом и в пълно съзвучие с тях, информира умерените италианци: „Всеки наш акт, дори на любезност или от чисто практически интерес към Москва, който не е дозиран с мярка, ще предизвика подозрение, ако ли не и истинско раздражение. . . Струва ми се, че е много трудно да се запази теоретична дистанция по отношение на тази страна, защото нашите икономически условия ни задължават да прибъгваме периодично до услугите на САЩ, които единствени са в състояние да ни помогнат. . . Желязната

необходимост от материални блага ни налага да държим твърдо за тази страна⁹⁷.

Така веднага след обявяването на „доктрината Труман“ италианският посланик във Вашингтон изисква от своето правителство ясно да изрази подкрепата си на американската политика, подчертавайки, че Съединените щати не са предразположени да помагат на тези, които симпатизират на Съветския съюз⁹⁸. По този повод посланикът е повикан на спешни консултации в Рим. При разговорите, които води с министър-председателя, Таркиани отново повтаря горните съображения и намира Де Гаспери вече решен да се присъедини към идеята за „конфликт“ между Изтока и Запада и необходимостта Италия да се нареди без колебание след Съединените щати⁹⁹. На 21 април в интервю пред Юнайтид Прес Де Гаспери обявява публично одобрението си към „нарасналия американски интерес в международния живот на стария континент“, правейки преценка, че влиянието на САЩ „би се отразило благотворно върху развитието на демократичния живот в Европа“ и би засилило „мира и съгласието между свободните и независими нации“¹⁰⁰.

Въпреки че според министър-председателя присъединяването на Италия към външнополитическия курс на САЩ все още не е пълно, в действителност страната вече прегръща напълно линията на подчинение и зависимост към могъщия задкокеански партньор. Де Гаспери е подтикнат да ускори изясняването на нещата в тази посока и поради факта, че смята вече за дошъл подходящия момент да изиграе докрай картите за изключването на комунистите от правителството. Новата политическа ситуация в страната е следната: в Учредителното събрание християндемократите са получили почти всичко, към което се стремят, с подписването на мирния договор е разрешен един от най-важните външно-политически въпроси и се разкрива перспектива за Съединените щати за практическо приложение на „доктрината Труман“ и в Италия; влиянието на левите сили предвещава горчиви изненади за ХДП на общите политически избори през октомври; благодарение на чувството за национална отговорност на ИКП социалното напрежение на трудовите маси в страната се задържа много високо, подхранвано от постоянното поскъпване на живота и галопиращата инфлация, която намалява надниците и заплатите; спекулата расте, а директорът на Италианската банка не е в състояние да управлява монетната политика.

Лидерът на ХДП решава, че да изчаква още не е нито полезно, нито подходящо, а трябва вече конкретно да се пристъпи към „реорганизация на правителството или посредством изключването на комунистите, или посредством разширяването на политическата му основа така, че да намали влиянието на комунистите“. За тези намерения Таркиани информира усърдно Държавния департамент веднага след завръщането си в САЩ. Той настоява върху факта, че резултатът от операцията на Де Гаспери ще зависи в голяма степен от същността на подкрепата, която американците биха предложили на едно правителство без комунисти¹⁰¹. Така ХДП търси в САЩ ключа за разрешаването на вътрешните италиански проблеми и ги подтиква към нарастваща намеса във вътрешнополитическия живот на страната.

Първите признаци на кризата, която трябва да доведе до изваждането на левите от правителството, се проявяват в особено драматичната реч, която Де Гаспери произнася по радиото на 28 април 1947 г.¹⁰² Министър-председателят говори за „полъха на паника и лудост“, обхващанал страната, осъжда спекулата с валута и скъпоценности, обявява необходимостта от мерки в полза на класите с твърд доход и вложителите. . . и в заключение приканва именно отговорните за това положение — големите центрове на икономическа и финансова власт, да дадат своето „конкретно сътруд-

ничество“ за управлението на страната. При това с очевиден намек за изборите в Сицилия и предстоящите общи политически избори Де Гаспери обвинява „непрекъснатите политически борби“ и размириятата и скандална полемика като фактори за дезориентацията на народа и за сетен път заклеиява нелоялността на левията към дълга за „солидарност“¹⁰³.

Де Гаспери не се ограничава да иска помощ единствено от „четвъртата партия на тези, които разполагат с пари и икономическа сила“¹⁰⁴. За него „фактическото съгласие“ вътре в страната е условие да не бъде сам в международен план. Същия ден той се обръща към президента на Съединените щати, изпращайки му лично послание. „Моята страна преживява — пише Де Гаспери — поради различни обстоятелства криза на недоверие, която води до обезценяване на парите. Оглавяваното от мен правителство полага всички усилия да оздрави държавния бюджет, да насърчи производителността, да запази реда. Аз имам намерение също така да дам на правителството една по-широка парламентарна основа, осигурявайки по-голямо влияние на партиите, които желаят стабилност и свобода на демократичния режим в Италия. Ще търсим всички средства да си помогнем сами, но е твърде очевидно, че силите няма да ни стигнат.“¹⁰⁵

За да няма и сянка на съмнение относно „избора на цивилизацията“, който вдъхновява проектите му, Де Гаспери прави алюзия с „доктрината Труман“: „Желаем да защитаваме с всички сили демократичния режим в името на свободата и реда според принципите на нашата обща християнска цивилизация.“¹⁰⁶

В действителност намеренията на италианския министър-председател са много по-амбициозни от тези, които дава да се разберат от думите му. Обявената цел за разширяване на парламентарната основа на правителството е де факто само една хипотеза, подчинена на главната цел за изгонването на комунистите от правителствената коалиция. Посланикът във Вашингтон Таркиани е информиран по тези въпроси по време на разговорите си с министър-председателя в Рим. След завръщането си във Вашингтон на 28 април италианският посланик се среща незабавно с отговорния по италианските въпроси в Държавния департамент — Уолтър Доулинг. В паметната бележка от 2 май за проведения разговор американският дипломат пише: „Таркиани ми обясни, че по-голямата част от времето на престоя му в Рим е била заета от дискусии с Де Гаспери и други умерени лидери относно образуването на правителство без комунистите. Все още има значително колебание и страх, тъй като много политически лидери смятат, че комунистическата партия е вече твърде силна, за да бъде нападната в открит бой, че от страна на западните сили може да се очаква ограничена или никаква помощ и т. н. Но Таркиани казва, че Де Гаспери, най-храбрият от всички, прави всичко, което може, за да убеди републиканците, либералите и десните социалисти да бъдат с него. Таркиани ми каза, че резултатът от усилията му в голяма степен ще зависи от обема на помощта, която некомунистическото италианско правителство ще получи от Запада. . Очевидно е, че Таркиани е наточен да сондира нашите реакции към проектите на Де Гаспери и да изясни степента на предполагаемата американска подкрепа.“¹⁰⁷

Нежеланието на Де Гаспери да обяви своята реална цел се обяснява с факта, че той не може да изключи риска за отстъпление от старите позиции. Поради това той поверява на Таркиани задачата да изложи пред американците най-съкровениите му цели, но същевременно страхът от провал го тласка да иска лично от свое име подкрепата на президента на Съединените щати. Предпазливостта на министър-председателя има и друго значение. Самата тя

е форма на натиск върху американското правителство, на което се представят различни решения на италианския въпрос с ясно предупреждение, че от САЩ зависи крайният изход. С други думи, ако се стремят да постигнат максимален резултат, Съединените щати трябва да предоставят най-голяма помощ.

От своя страна американските ръководители наблюдават с крайно внимание развитието на политическите борби в Италия. Според стратегията на САЩ пълният контрол над Италия е от „жизнено значение“ за американската средиземноморска политика. Държавният секретар Джордж Маршал се опасява от евентуално падане на Де Гаспери и настоява за спешни политически и икономически мерки за засилване на проамериканските елементи на полуострова¹⁰⁸. В телеграма от 1 май 1947 г. до посолството в Рим Маршал изказва мнение, че съставянето на правителство без левите ще засили шансовете на християндемократите в предстоящите през октомври общи политически избори¹⁰⁹.

Посланикът в Рим Дж. Дън потвърждава опасенията и позицията на държавния секретар. Откакто поема поста през февруари 1947 г., Дън системно докладва в Държавния департамент за влошаване на положението в Италия и отговорността, която комунистите носят за това състояние на нещата¹¹⁰. На 3 май в отговор на телеграмата на Маршал американският посланик изказва убеждението си, че в Италия не ще настъпят благоприятни за Съединените щати промени, докато не бъде провалена трипартийността. „Съмнявам се — пише Дън, — че реалните мерки биха били ефикасни да подобрят положението, ако комунистите продължат да участвуват в правителството.“¹¹¹

В заключение той съветва Държавния департамент да не допуска никакво съмнение в италианците по въпроса, че запазването на левите в управлението ще доведе Италия до влошаване на итало-американските отношения¹¹². Няколко дена по-късно по молба на италианския министър-председател се провеждат разговори между него и Дън¹¹³. Де Гаспери настоява за помощ от Съединените щати, подчертавайки, че „се страхува, че помощта може да дойде твърде късно“¹¹⁴. Като предава съдържанието на разговора, американският посланик съветва Маршал да успокои християндемократическия лидер и да го подтикне да действа максимално бързо, за да „подобри положението“ и „въведе ред в къщата“ — само така оказващият съпротива Американски конгрес ще може да бъде заставен да отпусне помощи за Италия и да се нареди редом със стратегията на изпълнителната власт¹¹⁵.

Играта между Дън и Де Гаспери е твърде очевидна. Лидерът на християндемократията, развявайки знамето за заплахата от комунистическо насилие и искайки помощ¹¹⁶, кара да вибрира най-чувствителната струна на американските политически ръководители, твърде заинтересовани да осигурят максимална материална и морална подкрепа на италианския министър-председател. И американският посланик, и Де Гаспери имат своите собствени цели, но те се срещат и преплитат във възела на антикомунизма.

За да пристъпи към незабавно стълкновение с левите, италианският министър-председател има нужда обаче от по-точни гаранции. На 20 май Таркиани връчва на директора по европейските въпроси при Държавния департамент Матюз свръхсекретно послание от Де Гаспери. В запис на Матюз четем: „Таркиани смята, че ще настъпи период на несигурност и дезориентация с крайна победа на комунистите и трагични последици за Италия. Де Гаспери иска да уточни дали в случай, че формира новото правителство, ще може да разчита на моралната помощ на Съединените щати и на една допълнителна финансова помощ за посрещане на икономическите нужди на текущата година. Посланикът ми каза да представя този проблем на

държавния секретар и да му кажа от негово име, че е необходимо да изпрати окуражително послание на Де Гаспери. . . След като се консултирах с държавния секретар, телефонирах на посланика. . . и му казах, че може да изпрати следното послание на Де Гаспери: Можете да разчитате на силната морална подкрепа на Съединените щати. Ние ще положим сериозно усилие да помогнем на Италия да посрещне насъщните си икономически нужди.“¹¹⁷

Само след няколко часа американският държавен секретар телеграфира на Дън, за да му обясни всичко, което може да обещае на едно италианско правителство без левите или в което „участието на комунисти е сведено до минимум“:

1. Общ ангажимент за подкрепа от страна на Съединените щати към Италия. . . ;
2. Започване на консултации с английското и френското правителство, за да бъдат подтикнати. . . да дадат видими признаци на поддръжка на италианския народ, включително една ревизия на мирния договор, благоприятна за Италия. . . ;
3. Итало-американски договори, включително търговски, двустранни въздушни и търговски споразумения, преговорите по които да започнат незабавно, за да се извлече максимален психологически ефект. . . ;
4. Използване на всички възможни фондове за икономическа помощ на Италия, включително помощи по линията на Пост-УНРРА. Искане до Конгреса да потвърди незабавно връщането на италианската собственост в Италия, включително конфискуваните кораби. . . ;
5. Отпускането на възможно най-ниска цена на излишни военни материали, които Върховното съюзно командване за Средиземноморието ще отпусне на италианските въоръжени сили;
6. Използване на всяка възможност за пропагандиране всред италианския народ на поддръжката на Съединените щати за Италия и уважението на Съединените щати към италианския прогрес¹¹⁸.

Тази сума от обещания и ангажименти придават много конкретно съдържание на декларираната няколко часа по-рано от държавния секретар „морална подкрепа“. Особено що се отнася до продажбата на оръжия (които в действителност не са обикновени излишъци) — решение, взето в общи линии отпреди седмици, сега взема оперативен характер. То предвижда и мерки, насочени да попречат на бързото намаляване на англо-американския окупационен корпус поради подписването на мирния договор.

Ръководителите на Италианската комунистическа партия не са в течение на факта, че Де Гаспери най-после получава от американците това, към което толкова настоятелно се стреми. По тази причина те подценяват развитието на политическата криза и все по-нарастващата сила на Де Гаспери, резултат от конкретните американски гаранции, и са убедени в положителния изход от нея и в участието си в следващото правителство. След срещата си с председателя на Министерския съвет на 24 май Толиати заявява, че от разговора не е изплувал никакъв мотив на разногласие¹¹⁹. Изказвайки се същия ден на Националната младежка конференция на ИКП (Рим, 22 — 24 май), той започва речта си с бегло загатване за министерската криза, която определя като „изкуствена игра на висока политика“, добавяйки, че за съжаление и комунистическите ръководители са „принудени да вземат участие в тези маневри, невинаги приятни и преди всичко невинаги полезни за страната“¹²⁰. „Унита“ на следващия ден се ограничава да информира в политическата хроника, че Де Гаспери е започнал консултациите за едно правителство на „широка концентрация“¹²¹. По всичко личи, че комунистите са далеч от мисълта, че е настъпил моментът на решителната схватка.

Един факт обаче дълбоко променя привидно спокойната атмосфера. На 18 май бившият заместник-държавен секретар при президентството на Рузвелт

Съмнър Уелс в интервю за американска радиокompания, след като говори за опасността от един успех на комунистите в предстоящите италиански политически избори и необходимите мерки за предотвратяването му (повишаване на икономическите помощи, запазване на окупационните части в Италия и т. н.), отправя обвинението, че силата на ИКП зависи от значителните ѝ финансови фондове и че дори високопоставени служители на правителството в Рим знаят, че ИКП е готова за гражданска война и че тези фондове достигат до Толиати директно от Москва. Ръководителят на ИКП отговаря с изключително остра телеграма, с която приканва Уелс да даде незабавно и публично доказателство на своето твърдение, тъй като в противен случай „всички честни хора по света ще имат право да считат бившия представител на Държавния департамент за лъжец и клеветник“¹²². На следващия ден Толиати публикува в „Л'Унита“ знаменитата си статия „Ама, какви кретени са“. С публицистичен талант ръководителят на италианските комунисти разобличава инсинуациите на Уелс. „Само който не познава положението в Италия — пише Толиати, — може да не разбере, че една от главните цели на комунистическата партия в течение на последните четири години бе да избегне след прогонването на германците и фашистите разпалването на гражданска война в Италия . . . Що се отнася до господин Уелс, той не разбра и може би никога няма да разбере, че с оскъбленията, отправени към мен, не ще предизвика нищо освен нов прилив на добри италиански патриоти в нашата партия. Ние можем само да се радваме: но не ви ли се струва, че този тип американски антикомунисти са наистина много големи кретени.“¹²³

За момента фалшификациите на Уелс и резкият отговор на Толиати минават почти незабелязани. Но вечерта на 24 май първо Де Гаспери, а след това министърът на външните работи Сфорца получават две съобщения от Вашингтон. Първото е телеграма от Таркиани, който сигнализира опасността някои благоприятни за Италия търговски споразумения да бъдат възпрепятствувани поради думите, написани от комунистическия лидер. Второто съобщение произлиза от бившия секретар на ИСППЕ Иван Матео Ломбардо, който от няколко седмици се намира в Съединените щати, за да преговаря по обезщетението на конфискуваната италианска собственост и възможното отпускане на нови кредити. В телеграмата си Ломбардо пише: „Мой дълг е да привлека вниманието на Ваше Превъзходителство върху сериозния отзвук, който неотдавнашната статия на Толиати има в правителствените среди и главно в Държавния департамент. Въпросната статия се оценява като проява на просъветска политика . . . Обръщам вниманието на Ваше Превъзходителство върху затруднението да искаме от Съединените щати кредити и все по-широки икономически помощи.“¹²⁴ Малко по-късно бившият секретар на ИСППЕ в нова телеграма уточнява още по-добре положението: „Американското поведение към делегацията, забележимо благоприятно предишните дни, сега е променено в предпазлива резервираност . . . От точни информации, които имах, промяната към нас се дължи изключително на широкия резонанс на статията на Толиати в американските правителствени среди. Този факт анулира забележимото предимство, постигнато от делегацията с включването в дневния ред разглеждането на италианското икономическо положение, необходима основа за бързото отпускане на по-нататъшна помощ.“¹²⁵

През целия ден на 25 и на 26 май консултацията протичат като че ли тези съобщения, за чието съществуване знаят само Де Гаспери, Сфорца и най-близките им сътрудници, не са пристигнали. Ръководството на ХДП вече ясно е изразило своето отричане на каквото и да е сътрудничество с левицата. По поръчение на Де Гаспери на 23 май в римското издание на „Ил Пополо“

Джулио Андреоти публикува статия, озаглавена без половинчати изрази — „Трипартийността — не“¹²⁶. Въпреки това социалистите продължават да настояват за коалиция от преходния тип, с надеждата да принудят министър-председателя да се оттегли. От своя страна представителите на „Малката антанга“ (социалдемократи, републиканци, социалисти от СПИР) твърдо поддържат искането си за контрол над цялата икономическа политика. ИЛП заема позиция на официално „не“ на сътрудничеството с левицата и неофициално „да“.

Решителният завой се осъществява по време на състоялия се на 26 май следобед разговор между Де Гаспери и Толиати в правителствения дворец Виминале. Това че християндемократическият лидер повиква своя главен събеседник и противник от повече от три години по толкова официален и тържествен начин очевидно не е за нормална размяна на мнения, а за да го уведоми за едно вече взето решение за скъсване. Статията на Толиати е повод за Де Гаспери да пристъпи към окончателния разрыв. На отправените обвинения Толиати отговаря: „Ако искаш да ликвидираш инцидента, ето ме тук за обяснения. Ако американците искат икономически гаранции, ние сме готови. Но ако поставяш въпроса на политическа основа, тогава ще трябва да защитаваме националната независимост срещу политиката на война и тогава ще преминем в офанзива. Няма да ти създаваме трудности с кабинета, но няма да толерираме изключения, тъй като това би означавало, че сме виновни пред нацията.“¹²⁷ Отговорът, който министър-председателят твърди, че е дал на Толиати, съдържа предложение към комунистите да приемат временното си изключване от правителството до промяна на международните условия. Въпреки стремежа на Де Гаспери да представи решението си за изваждане на социалистите и комунистите от италианското правителство за временна мярка, няма никакво съмнение, че той е абсолютно убеден и готов за необратими действия в полза на християндемократическата еднoпартийност.

На 27 май християндемократическият лидер има конфиденциален разговор с Дън, на когото съобщава, че предприема след „сериозно обмисляне“ образуването на правителство само от собствената си партия, християндемократическата, с евентуално включване на някои експерти, които не трябва да бъдат считани за политически представители на някоя от другите партии¹²⁸. Като условие за успеха на своя експеримент Де Гаспери определя получаването на нови и съществени доказателства за икономическа помощ, подчертавайки перспективата, в случай на провал от образуването на правителство на крайната левица. Очевидно той отново проверява какъв ще бъде практическият израз на политическото обещание, дадено му преди седмица. И американският посланик удовлетворява неговото искане, съобщавайки му съдържанието на телеграмата на Маршал от 20 май¹²⁹.

Де Гаспери си дава ясна сметка, че главната опасност в момента произтича не от евентуална фронтална атака или опит за въстание на комунистите и социалистите, а от неспособността на бъдещото правителство да контролира икономическото положение и неговите социални последици. За да намали този риск, той търси съюз с финансовата и индустриалната десница и в решителния ден на кризата, 27 май, заявява, че правителството няма да откаже квалифицирано техническо сътрудничество на тези, които няма да изопачат политическата физиономия на кабинета¹³⁰.

На 30 май 1947 г. Де Гаспери успява да състави еднoпартийно християндемократическо правителство, допълнено с технократи либерали. Отдавна подготвяната с американска помощ операция по изваждане на левицата от италианското правителство завършва. Напълно съзнавайки

успеха, Де Гаспери пише на Таркиани: „Ако тук не се разбере какво усилие съм употребил за доброто на Италия и на мира, ако не бъде одобрен напълно този опасен завој, напразно ще се надявам на връщане назад.“¹³¹ Повече от всякога сега християндемократите имат нужда от американската помощ, от заздравяване на завоюваните позиции за разширяване на влиянието си и гарантиране на успех в изборите. Буржоазните сили в Италия възприемат „американския избор“ и го въвеждат в действие. Изгонването на левицата от управлението на страната ускорява процеса на интеграция на Италия към американския блок, под чиято икономическа и политическа егида трябва да се развива занапред италианският вътрешно- и външнополитически живот. Италианските леви партии не съумяват да се противопоставят на тази линия. ИКП запазва най-силното си влияние сред работническата класа, подчинявайки борбата ѝ на нуждите на политиката на национално единство и ориентирайки формите ѝ в разумни граници, които да не задълбочават социалното напрежение.

Разрушаването на трипартийността бележи края на сътрудничеството между италианските масови партии и големия завој на външната политика на страната, довел до пълното обвързване на Италия с американския империализъм.

* * *

В първите години след Втората световна война Съединените щати се открояват като основен международен фактор, противостоящ на демократичните и революционните промени в европейските страни. Едно от главните направления на американската дипломация в настъплението срещу световния социализъм включва изместването на комунистическите и други леви сили от правителствата на западноевропейските държави. Участието на Съединените щати в окупационния корпус в Италия и в подготовката на мирния договор с тази страна разкрива пред управляващите кръгове на САЩ перспективата за активна намеса в италианския вътрешнополитически живот. Изваждането на участващите в първите следвоенни правителства в Италия комунисти и социалисти се превръща в своеобразен тест за прилагането на американската политика на „сдържане“ на комунизма. В лицето на италианската християндемократическа партия и нейния лидер министър-председателя Алчиде Де Гаспери Съединените щати намират верния съюзник за осъществяването на широко обмисления план за ликвидиране на демократичните процеси в Италия и изместване на левицата от управлението на страната.

Периодът от 2 юни 1946 до 30 май 1947 г. е времето, през което съвместната акция на САЩ и ХДП, насочена срещу италианските „леви“, приема оперативен характер. Решително значение за дефиниране и задълбочаване на отношенията между американските управляващи кръгове и християндемократията изиграва „историческото“ пътуване на Де Гаспери в Съединените щати през януари 1947 г. Получената от САЩ икономическа и преди всичко политическа подкрепа позволяват на италианския министър-председател да пристъпи към слагане край на политиката на националното единство в Италия и да подготви почвата за окончателното обвързване на страната към външно-политическия курс на Съединените щати. Именно след завръщането си от Вашингтон Де Гаспери подава оставката на управлявания от него кабинет и съставя правителство, в което представителите на комунистите и социалистите са изведени на второстепенни позиции. За окончателното им елиминиране от правителствената коалиция християндемократическият лидер се нуждае от нови и все по-големи икономически и политически гаранции.

Очевидно представената му програма за помощи от Държавния департамент не е незаинтересована благотворителност. Тя е италиански вариант на „доктрината Труман“, насочена към осигуряване на военностратегическите позиции на Съединените щати в района на Средиземноморието. Американските помощи са онзи инструмент, с който Де Гаспери и съмишлениците му оперират по време на майската криза, довела до пълния контрол на християндемократите над правителствените институции в Италия. Краят на трипартийността и настъплението на буржоазните сили ускоряват процеса на обвързване на страната към американския империализъм, под чието политическо и икономическо ръководство Италия ще ориентира развитието си.

- ¹ J. G. Kolko. I limiti della potenza americana. Torino, 1975 p. 37.
- ² S. Gilbert. La politica italiana degli Stati Uniti dopo la Seconda guerra mondiale. — In: Italia e Stati Uniti durante l'amministrazione Truman. Milano, 1976, p. 18
- ³ Foreign Relations of the United States 1946. T. 5. Washington, 1969; Foreign Relations of the United States 1947. T. 3. Washington, 1972 (по-нататък FRUS).
- ⁴ In: Italia e Stati Uniti durante l'amministrazione Truman. Milano, 1976.
- ⁵ A. Gambino. Storia del dopoguerra dalla liberazione al potere DC. Roma-Bari, 1978.
- ⁶ E. Piscitelli. Da Pari a De Gasperi. Storia del dopoguerra 1945 — 1948. Milano, 1975.
- ⁷ O. Scoppola. La proposta politica di De Gasperi. Bologna, 1978.
- ⁸ S. Galante. La fine di un compromesso storico. Milano, 1980.
- ⁹ R. Faenza., M. Fini. Gli americani in Italia. Milano, 1976
- ¹⁰ N. Kogan. Italy and the Allies. — Harvard University Press, 1956.
- ¹¹ H. H. Stuart. The United States and Italy. Cambridge, 1956.
- ¹² Н. Комолова. Движение сопротивления и политическая борьба в Италии 1943—1947 г. М., 1972.
- ¹³ История Италии. Т. 3. М., 1971.
- ¹⁴ Д. Драганов. Комунистическата партия и установяването на република в Италия. — Изв. Инст. Ист. БКП. Т. 40. 1979.
- ¹⁵ Пак там. с. 151.
- ¹⁶ R. Faenza., M. Fini. Op. cit., p. 172.
- ¹⁷ Atti e documenti della Democrazia Cristiana 1943 — 1947. Roma, 1968, p. 264
- ¹⁸ La testimonianza di L. Cattani. — In: Italia e Stati Uniti durante l'amministrazione Truman, p. 154.
- ¹⁹ R. Faenza., M. Fini. Op. cit., p. 170.
- ²⁰ Ibidem.
- ²¹ Ibidem, p. 171.
- ²² Ibidem.
- ²³ A. Tarchiani. Dieci anni tra Roma e Washington. Milano, 1955, 78 — 123; B. Cialdea. L'Italia e il trattato di pace. — In: La politica estera della Repubblica italiana. T. 3. Milano 1967, 349—418.
- ²⁴ A. Tarchiani. Op. cit., p. 96.
- ²⁵ Ibidem, p. 102.
- ²⁶ L'Unità, 10 novembre 1946.
- ²⁷ A. Gambino. Op. cit., 219 — 236.
- ²⁸ Atti e documenti..., 293 — 295.
- ²⁹ A. Gambino. Op. cit., 240 — 248.
- ³⁰ R. Faenza., M. Fini. Op. cit., p. 172.
- ³¹ Ibidem, p. 173.
- ³² E. Piscitelli. Op. cit., p. 175.
- ³³ R. Faenza., M. Fini. Op. cit., p. 175.
- ³⁴ Ibidem.
- ³⁵ Ibidem.
- ³⁶ Il Popolo. 5 dicembre 1946.
- ³⁷ S. Galante. Op. cit., p. 21.
- ³⁸ Avanti, 26 novembre 1946.
- ³⁹ A. Tarchiani. America — Italia. Le dieci giornate di De Gasperi negli Stati Uniti. Milano, 1947.

- ⁴⁰ A. Tarchiani. Op. cit., p. 127.
- ⁴¹ La nuova stampa, 3 gennaio 1947.
- ⁴² De Gasperi scrive. Brescia. T. 2, 127 — 129.
- ⁴³ Ibidem.
- ⁴⁴ Ibidem.
- ⁴⁵ A. Tarchiani. Op. cit., p. 117.
- ⁴⁶ Adstans (Paolo Canali). Alcide de Gasperi nella politica estera italiana (1944 — 1953). Milano, 1953, p. 79.
- ⁴⁷ Ibidem. p. 80.
- ⁴⁸ M. R. Catti de Gasperi. De Gasperi, un uomo solo. Milano, 1964, 242 — 243.
- ⁴⁹ Цит. no: Italia e Stati Uniti durante l'amministrazione Truman, p. 22.
- ⁵⁰ R. M. Freeland. The Truman Doctrine and the Origins of Mc Carthysm. New York, 1970.
- ⁵¹ FRUS, 1947, T. 3, 838 — 839.
- ⁵² Ibidem, p. 839.
- ⁵³ A. Tarchiani. America — Italia. Le dieci giornate di De Gasperi negli Stati Uniti, p. 46.
- ⁵⁴ FRUS, 1947, T. 3, 841 — 861.
- ⁵⁵ A. Gambino. Op. cit., p. 306.
- ⁵⁶ Ibidem, p. 267.
- ⁵⁷ FRUS, 1947, T. 3, p. 850.
- ⁵⁸ A. Tarchiani. Dieci anni tra Roma e Washington, p. 128.
- ⁵⁹ Ibidem.
- ⁶⁰ P. Scopola. Op. cit., p. 297.
- ⁶¹ A. Gambino. Op. cit., p. 307.
- ⁶² G. Re. Fine di una politica. Bologna, 1971, 53 — 54.
- ⁶³ FRUS, 1947, T. 3, p. 838.
- ⁶⁴ FRUS, 1946, T. 5, p. 935.
- ⁶⁵ Ibidem.
- ⁶⁶ G. Dalla Torre. Memorie. Milano, 1965, p. 144.
- ⁶⁷ Цит. no: G. Andreotti. Intervista su De Gasperi. Milano, 1969, p. 73.
- ⁶⁸ Il Popolo, 5 gennaio 1947.
- ⁶⁹ Ibidem.
- ⁷⁰ Ibidem, 23 gennaio 1947.
- ⁷¹ Ibidem, 25 febbraio 1947.
- ⁷² C. Falconi. La Chiesa e le organizzazioni cattoliche in Italia (1945 — 1955). Torino, 1956, p. 76.
- ⁷³ L'unità, 3 gennaio 1947.
- ⁷⁴ Ibidem, 9 gennaio 1947.
- ⁷⁵ Ibidem, 21 gennaio 1947.
- ⁷⁶ A. Gambino, Op. cit., p. 309.
- ⁷⁷ Ibidem, 309 — 330.
- ⁷⁸ R. Faenza, M. Fini. Op. cit., 176 — 177.
- ⁷⁹ Ibidem, p. 177.
- ⁸⁰ Ibidem, p. 178.
- ⁸¹ Ibidem, p. 178.
- ⁸² Ibidem, p. 179.
- ⁸³ Il Popolo, 21. 1. 1947.
- ⁸⁴ Ibidem.
- ⁸⁵ E. Piscitelli. Op. cit., p. 176.
- ⁸⁶ FRUS, 1947. T. 3, p. 870.
- ⁸⁷ Ibidem.
- ⁸⁸ L. Valiani. L'avvento di De Gasperi. Tre anni di Politica italiana. Torino, 1949, p. 106.
- ⁸⁹ G. Andreotti. De Gasperi e il suo tempo. Trento, Vienna, Roma, Milano, 1946, p. 274.
- ⁹⁰ L. Gui. I democratici cristiani e le scelte nodali della politica estera italiana. — In: Italia e Stati Uniti durante l'amministrazione Truman, p. 176.
- ⁹¹ F. Boiardi. Dossetti e la crisi dei cattolici italiani. Firenze, 1956, 122 — 129.
- ⁹² Documents on American Foreign Relations. T. 9. Boston, 1949, 624 — 646.
- ⁹³ Il Popolo, 25 febbraio, 1947.
- ⁹⁴ Ibidem, 9 febbraio 1947.
- ⁹⁵ Ibidem, 22 aprile 1947.
- ⁹⁶ Ibidem, 14 marzo 1947.
- ⁹⁷ A. Tarchiani. Dieci anni tra Roma e Washington, p. 134 — 135.
- ⁹⁸ Ibidem, p. 136.
- ⁹⁹ Ibidem.
- ¹⁰⁰ Il Popolo, 22 aprile 1947.
- ¹⁰¹ Цит. no: E. Nolfdo. Quando. l'America passo la guida dell'anticomunismo dal Re e De Gasperi. — In: Il Corriere della sera, 20 luglio 1975.

- ¹⁰² Il Popolo, 29 aprile 1947.
¹⁰³ Ibidem.
¹⁰⁴ E. Sereni. Il Mezzogiorno all'opposizione. Torino, 1948, 21.
¹⁰⁵ De Gasperi scrive, 93 — 94.
¹⁰⁶ Ibidem, p. 94.
¹⁰⁷ Цит по: E. Di Nolfo. Op. cit.
¹⁰⁸ FRUS, 1947, T. 3, p. 889.
¹⁰⁹ Ibidem.
¹¹⁰ FRUS, 1947, T. 3. p. 871, 875—876, 877—878, 882—883.
¹¹¹ FRUS, 1947, T. 3. p. 890.
¹¹² Ibidem, p. 892.
¹¹³ FRUS, 1947, T. 3. p. 893 — 894.
¹¹⁴ Ibidem, p. 894.
¹¹⁵ Ibidem.
¹¹⁶ De Gasperi scrive, p. 131.
¹¹⁷ FRUS, 1947, T. 3, p. 908.
¹¹⁸ FRUS, 1947, T. 3, 909 — 910.
¹¹⁹ L'Unità, 25 maggio 1947.
¹²⁰ P. Togliatti. Discorsi ai giovani. Roma, 1941, p. 41.
¹²¹ L'Unità, 25 maggio 1947.
¹²² Il nuovo corriere della sera, 20 maggio 1947.
¹²³ L'Unità, 20 maggio 1947.
¹²⁴ Цит по: A. Gambino, Op. cit., 390 — 391.
¹²⁵ Ibidem.
¹²⁶ Il popolo, 23 maggio 1947.
¹²⁷ Цит по: A. Gambino, Op. cit., 391 — 392.
¹²⁸ FRUS, 1947, T. 3. p. 911.
¹²⁹ Ibidem.
¹³⁰ Il Popolo, 28 maggio 1947.
¹³¹ De Gasperi scrive, p. 131.